

Åsk- och regnoväder över Orust – tusen och åter tusen frågor

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

Åsk- och regnoväder över Orust – tusen och åter tusen frågor

Karin Börjesson
Malin Modh

Titel: Åsk- och regnoväder över Orust – Tusen och åter tusen frågor
Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)

Omslagsfoto: Kamerareportage

Övriga bilder: Orust kommun

Upplaga: 1 500 ex

ISBN: 91-85053-01-5

Tryck: Edita Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 2002

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från
Krisberedskapsmyndigheten, materielförvaltning
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan även laddas ner från Krisberedskapsmyndighetens hemsida
www.krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:s utbildningsserie 2002:1

Innehåll

Inledning	5
Syfte och utgångspunkter	5
Metod, material och disposition	5
Kommunens hantering av händelsen	7
Arbetet under natten och fredagen	7
Många medier på plats mitt i natten	12
Orust splittrat mellan Radio Göteborg och Radio Väst	13
Ett stabsarbete med snabba beslutsvägar	14
Nya oväder skadade telenäten	16
Många informationslämnare krävde bra faktakoll	17
Höga krav på uppdatering och samordning	18
Samverkan med externa aktörer	20
Flera förberedelser innan regnet slog till	21
Arbetet i efterhand	22
Kommunens fortsatta arbete och erfarenheter av händelsen	23
"Det liknar ett katastrofområde"	25
Länsstyrelsens ansvar och åtgärder under händelsen på Orust	27
Vakthavande tjänstemans åtgärder under tiden 2–4 augusti 2002	27
Länsstyrelsen i Västra Götalands läns reflektioner	28
Sammanfattning och slutsatser	29
Referenser	

Inledning

Natten mellan den 1 och 2 augusti 2002 drabbades Orust kommun av ett mycket kraftigt åsk- och regnoväder. Uppemot 2500 blixtrar noterades och uppskattningsvis föll det 270 millimeter regn koncentrerat över den västra delen av ön. SMHI angav fredagen den 2 augusti på sin hemsida att det var en mycket fuktig luftmassa som berörde södra Sverige i inledningen av augusti, vilket avspeglade sig i extremt höga daggpunkter,¹ vilket kan resultera i mycket kraftiga åskurladdningar. Det kraftiga åsk- och regnovädet med bränder och översvämningar som följd ledde till ett flertal insatser av den kommunala räddningstjänsten och ett par mycket hektiska dygn för den kommunala krisledningen. Orust är Sveriges tredje största ö och ligger cirka fem mil norr om Göteborg. Det bor cirka 15000 invånare året runt i kommunen, en siffra som fördubblas under sommarhalvåret på grund av sommarboende och turister, vilket gjorde att trycket på kommunens krisledning ökade.

Studien är skriven i samarbete med Orust kommun, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Statens räddningsverk, på initiativ av Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Statens räddningsverk har även gjort en särskild uppföljning av de räddningstjänst-insatser som genomfördes av Orust kommun under händelsen.

Syfte och utgångspunkter

Denna studie beskriver händelsen, ovädet över Orust, dess konsekvenser och hur händelsen hanterades av olika inblandade parter, främst av Orust kommun. Studiens syfte är att tillvarata de olika inblandade parternas erfarenheter och slutsatser av händelsen. Den 1 juli fick Sverige ett nytt krishanteringssystem. Denna studie är skriven med utgångspunkt i det nya krishanteringssystemet och det vidgade områdesansvaret som gäller för länsstyrelserna sedan den 1 juli 2002. Med områdesansvar menas att det inom ett geografiskt område skall finnas ett organ som har en helhets-syn och ansvarar för inriktning, prioritering och samordning av tvärsektoriella krishanteringsåtgärder. Områdesansvaret gäller såväl vid svåra påfrestningarna i fred som vid höjd beredskap. Studiens syfte är inte att vara utvärderande och värderar därför inte de åtgärder som vidtogs av olika aktörer under händelsen på Orust.

Metod, material och disposition

Studien bygger i huvudsak på de intervjuer och samtal som genomförts med berörda parter inför och under studiens skrivande. Studiens händelsebeskrivningar bygger

¹ Daggpunkten är den temperatur vid vilken luften är mättad med vattenånga. Om daggpunkten ligger på 20° eller däröver, brukar värmen kännas mycket tryckande, och det slutar ofta med våldsamma åskurladdningar.

främst på intervjumaterial men även på dagboksanteckningar från Orust kommuns räddningstjänst, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Vägverket. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har även bidragit med reflektioner över sitt eget agerande.

Studien tar avstamp i en beskrivning av händelsen utifrån kommunens perspektiv och går sedan vidare med att beskriva kommunens, mediers och samverkande parter roll i hanteringen av händelsen. Studien beskriver vidare hur kommunen arbetat förebyggande med denna typ av frågor, hur efterarbetet sett ut samt vad man från kommunens sida lärt sig av händelsen och vad kommunen kommer att arbeta vidare med för att stärka sin krishanteringsförmåga. Studien beskriver även hur Länsstyrelsen i Västra Götalands län hanterade händelsen och vilka reflektioner det föranlett från länsstyrelsens sida. Avslutningsvis innehåller studien en sammanfattande del där erfarenheter och slutsatser från händelsen lyfts fram.

Kommunens hantering av händelsen

Torsdagen den 1 augusti 2002 hade det regnat och åskat kraftigt hela kvällen på Orust. Det första larmet inkom till den kommunala räddningstjänsten vid 21.30. En brand hade brutit ut på Mollön. Räddningstjänsten svarade på larmet och en styrka begav sig dit för att släcka branden. Tonny Karlsson, kommunens räddningschef och räddningsledare under natten, gav sig också iväg ut till Mollön, men hade svårt att ta sig fram i det myckna regnandet. Cirka 40 minuter senare kom ännu ett larm, denna gång gällde det ett hus i Tvet som lutade kraftigt. Räddningsledaren informerades och beslutade att sända en styrka från räddningstjänstens huvudstation i Svanesund till Tvet för undersökning. Styrkan fick svårigheter att ta sig fram på grund av stora vattenansamlingar och bitvis helt översvämmade vägar. Räddningsledaren Tonny Karlsson, som beslutat att även han åka över till Tvet för att inspektera huset, tog sig inte fram på grund av vattenmassorna. En timme efter det första larmet, vid 22.30, kom ytterligare ett larm från SOS Alarm. Denna gång om en man i Lavön som blivit instängd av vattnet i sin källare. Vattnet stod cirka 170 centimeter högt och dörren ut gick inte att öppna. Henåns brandstation larmades och ryckte ut för att undsätta mannen. De fick dessvärre snabbt meddela räddningsledaren att de inte kunde ta sig fram till den nödställda på grund av de översvämmade vägarna. En annan styrka från Svanesund lyckades då ta sig fram från andra hållet och kunde efter ett tag meddela räddningsledaren att de hade fått ut mannen. Det visade sig att larmen skulle fortsätta att strömma in under natten. Cirka en timme senare kom återigen ett larm från SOS Alarm om en brand i en byggnad i Kungsviken. Styrkan från Henån fick då omdirigeras dit för att släcka branden.

Vid 24-tiden befann sig samtliga styrkor ute på larm. Räddningsledaren Tonny Karlsson bedömde i det läget att resurserna var otillräckliga. Läget hade förvärrats, det allmänna vägnätet var inte längre farbart och regnet bara fortsatte att öka i intensitet. Telefonsamtal från allmänheten om översvämmade källare och hus började strömma in, såväl till SOS Alarm som till räddningsledaren. Tonny Karlsson insåg att det skulle komma att behövas kraftiga insatser under hela natten för att hantera situationen.

Tonny Karlsson, som även är kommunens beredskapssamordnare, beslutade vid 23.30 på torsdag kväll att sätta igång kommunens beredskapsplan för information och ledning. I samband med det vände sig Tonny Karlsson till SOS Alarm och bad dem att via radio uppmana folk att inte ge sig ut på vägarna på västra Orust.

Arbetet under natten och fredagen

Tonny Karlsson bad SOS Alarm larma ut kommunens informationsansvarige Ronny Svensson, eftersom Tonny Karlsson insåg att det skulle komma att krävas ett massivt

Ur Översiktskartan © Lantmäteriverket Gävle 2002. Medgivande 2002–1094. Gäller t.o.m 2003-11-30.

informationsarbete under natten. Tonny Karlsson hade då också fattat beslut om var man skulle samlas. Platsen för kommunens krisledning blev räddningstjänststationen i centralorten på Orust, Henån.

Sent på torsdagskvällen var Orust kommuns informationsansvarige Ronny Svensson fortfarande hemma. På väg hem från jobbet den dagen hade han anat att det var ett rejält oväder på gång. Vid 21-tiden var himlen lika mörk som en vinterkväll.

– Vi satt hemma och spelade kort och lyssnade inte på radion. Vid 23-tiden ringde det en kompis som hade tänkt fråga mig om han kunde köra till Orust eller inte. Han blev väldigt förvånad över att jag fortfarande var kvar hemma. "Vad gör du hemma nu?" sa han. Men jag hann inte mer än lägga på luren förrän SOS Alarm ringde och larmade in mig, berättar Ronny Svensson.

Efter att ha blivit uppringd av SOS Alarm begav sig Ronny Svensson till räddningstjänststationen i Henån.

– Jag kom till brandstationen vid 23.30 och då var det ett par personer där som var på väg ut med tankvagnen för att assistera övriga räddningsstyrkan vid en brand. Sedan i nästa stund stod jag där, ensam på brandstationen och så började telefonerna att ringa. Då undrade jag ju först vad jag skulle säga...

Räddningsledaren ringde även in kommunens ekonomichef, Torbjörn Ljungberg, som ansvarar för växeln och dess personal, för att så snabbt som möjligt kunna aktivera kommunens växel. Tonny Karlsson fattade även beslut om att sammankalla kommunens krisledningsgrupp som förutom Tonny Karlsson själv bestod av informationschefen Ronny Svensson, kanslichefen Börje Svensson, ekonomichefen Torbjörn Ljungberg och kommunalrådet Catharina Bråkenhielm.

Inom kommunen hade man nyligen avslutat ett arbete med revidering av kommunens informations- och krisledningsplan. Särskilt räddningschefen Tonny Karlsson och informationsansvarige Ronny Svensson hade jobbat med revideringen och tack vare det hade de mycket av planerna färskt i minnet.

– När det väl händer så gäller det att ha någonting strukturerat att gå efter. Det är bra att ha trummat in vissa åtgärder, för i övrigt är det kaos, påpekar Ronny Svensson.

Tonny Karlsson och Ronny Svensson menar också att "det är i huvudet som planerna ska sitta". När något väl händer finns det sällan tid att hämta fram de planer som finns förberedda och börja slå i. En av informationschefens första uppgifter var att direkt skapa samband med växeln och att få ut information på kommunens hemsida.

– Växeln var bemannad från midnatt, personen som kallats in för att sköta växeln fick även vara webbmaster de första timmarna. Jag hade en liten snabbkurs för henne så att hon skulle klara det, säger Ronny Svensson.

Ordinarie webbmaster satt avskuren från Orust hemma på Tjörn och fick därför sova vidare under natten. Kommunens intranätsansvarige som ingår i informationsstaben vid sådana här tillfällen fanns däremot i närheten och kom in senare under natten för

att arbeta, först i informationscentralen och senare på morgonen med hemsidan och intranätet. Trots att de inte aktivt gick ut till medierna med information om att kommunens växel var öppen så ringde ett femtiotal bekymrade personer till växeln under natten. Dessutom ringde det hela tiden på räddningstjänstens telefoner och mobiltelefoner.

Polisen kontaktade Tonny Karlsson under natten och erbjöd hjälp. De kom även snabbt ut till Orust och fanns på plats under hela första natten. Såväl Tonny Karlsson som Ronny Svensson beskriver samarbetet med polisen som mycket bra.

– Vi fick väldigt fin kontakt med polisen redan från början, minns Ronny Svensson.

Även beredskapsenheten vid region Västra Götaland hörde av sig till räddningsledaren under natten och meddelade att en person från regionens beredskapsenhet och beredskapsläkaren gick i stab på SOS Alarm i Göteborg under natten. I och med att framkomligheten på Orusts vägnät var starkt begränsad begärde Tonny Karlsson in en bandvagn från Västra Orust elförening samt ytterligare en från räddningstjänsten i Uddevalla. Fordonet från Uddevalla lastades under natten om för att kunna fungera som ambulans, i det fall man skulle behöva rycka ut i områden där framkomligheten var begränsad. Samtliga räddningstjänststationer på Orust bemannades under natten för att stärka upp beredskapen. Tonny Karlsson kontaktade även grannkommunerna Tjörn och Uddevalla som lades i beredskap för att kunna assistera på räddningstjänstsidan. Kontakt etablerades även med Vägverket eftersom många vägar blivit bortspolade, eller på annat sätt ofarbara till följd av stormen. Även länsstyrelsen hörde av sig via sin vakthavande tjänsteman och frågande om det var något som kommunen behövde stöd med, men i det läget angav Tonny Karlsson att han för närvarande inte kände något behov av stöd.

Från kommunens sida var det absolut viktigaste att se till att ingen skulle komma till skada på grund av ovädret. En av de åtgärder som vidtogs i ett tidigt skede var därför att etablera kontakt med kommunens förvaltningar, främst med socialförvaltningen. Informationsansvarige Ronny Svensson fick till uppgift att kontakta socialnämndens ordförande, eftersom socialchefen befann sig på semester. Socialnämndens ordförande vidtog i sin tur åtgärder för att dra igång sin egen organisation och snabbt komma i kontakt med kommunens nattpatruller och höra vad de hade för problem till följd av ovädret. Det gällde också att försäkra sig om att ingen skulle komma till skada under natten på grund av att hemtjänsten inte kunde komma fram. Personalen som skulle arbeta under natten informerades också om läget, för att de i sin tur skulle kunna ge information till de äldre som de skulle komma att besöka under natten. Senare under natten ställdes även bandvagnar med tillhörande personal till nattpatrullernas förfogande, att använda i de fall det inte gick att ta sig fram med ordinära fordon. Den tekniska jouren kontaktades också under natten för att undersöka om det fanns risk för att reningsverken skulle ta skada av översvämningarna. I ett tidigt skede togs även kontakt med den person som

Arbetet vid Orust kommuns räddningstjänst var i full gång under natten till den 2 augusti.

ansvarar för kommunens cafeteria, för att kunna ordna mat till dem som skulle komma att arbeta under natten.

– Det är en erfarenhet sedan tidigare, främst inom räddningstjänsten, att man behöver få mat för att kunna arbeta vidare och göra ett bra jobb under natten, säger Tonny Karlsson.

I övrigt kom mycket av arbetet under natten att bestå i informationsarbete. Det var också kommunalrådet Catharina Bråkenhielms uppfattning, som även hon blev inringd av Tonny Karlsson vid cirka 02.30 på natten till fredagen och anlände till räddningstjänsten i Henån lite senare än de andra.

– Jag befann mig hemma, vaken och tittade på alla blixarna över Orust, när Tonny Karlsson ringde. Jag begav mig genast ner till räddningstjänststationen i Henån. När jag kom dit var arbetet redan i full gång och min främsta uppgift blev att försöka avlasta Tonny Karlsson och Ronny Svensson med att svara i telefonen. Det ringde hela tiden, säger Catharina Bråkenhielm.

Samtliga som arbetade i kommunens ledningsgrupp under natten upplevde att informationshanteringen, att både ta emot och lämna ut information, var det som utgjorde tyngdpunkten i arbetet. För det arbetet fanns personal i växel och upplysningscentralen samt de som lade ut information på hemsidan.

Många medier på plats mitt i natten

Informationsansvarige Ronny Svensson, räddningsledare Tonny Karlsson och deras kollegor drog stor nytta av medierna för att få ut information till allmänheten.

– Helt plötsligt fanns bara medierna där, förmodligen hade de lyssnat på larm, för pressen var på plats efter en timme, minns Tonny Karlsson.

Sammantaget kom det ett tjugotal journalister och fotografer mellan klockan 01.00 och 03.00 under natten till fredagen.

– Det var ju de stora drakarna som kom. SVT24 var de första som hörde av sig och sedan var det Aftonbladet, berättar informationsansvarige Ronny Svensson som är mer van vid GP, Bohuslänningen och Sveriges Radio P4.

– Det mäktiga i att de stora kommer... det är ju att det är samma reportrar som kommer som har varit på flera andra händelser. När tre bussar kör upp och presenterar sig från DN, Aftonbladet och TT... det är bra mediaträning det, på högsta nivå..., säger Ronny Svensson.

Ronny Svensson fick också snabbt erbjudande om informatörsförstärkning utifrån. Vid ettiden på natten den 2 augusti ringde Göran Ekstedt som är informationsdirektör på Västra Götalandsregionen och undrade om han skulle komma över och hjälpa till.

– Han fick gärna komma. Han kände ju rikspressen och det var en stor hjälp. Vid sådana här händelser visar sig vikten av att ha ett bra nätverk, säger Ronny Svensson.

Göran Ekstedt kom och stannade fram till och med att den första presskonferensen klockan 03.00 var slut. Det var kommunen som höll i presskonferensen men även polisen och regionsjukvården medverkade. Göran Ekstedt hjälpte till med förberedelserna. Sedan åkte han hem till Tjörn framåt småtimmarna, för att upptäcka att vägen till hans eget hus var förstörd. Ronny Svensson höll sedan i den andra presskonferensen klockan 08.00. Det var också då det största medietrycket kom.

– Det är svårt att minnas alla, de stod ju på kö. Jag hade tre direktsändningar på rad då och jag vet inte hur många Tonny, som var räddningsledare hade, men vi var mycket generösa mot pressen.

Både informationsansvarige Ronny Svensson, kommunalrådet Catharina Bråkenhielm och räddningschefen Tonny Karlsson upplevde att journalisterna gjorde ett bra jobb. Det stora pressuppbådet hjälpe dem också i deras eget arbete.

– Om du själv ställer upp för pressen och håller vad du lovar så hanteras medierna på bästa sätt. Medierna hade stor respekt och accepterade att vänta, säger Tonny Karlsson.

Även de lokala medierna var mycket aktiva. Radio Bohuslän, en närradio i Stenungsund som också hörs över Orust och Tjörn, tog tidigt kontakt med kommunens informationsansvarige och förmedlade mycket av kommunens information till sina lyssnare. Sveriges Radio tog sitt ansvar att informera och sprida nyheter och ett samarbete etablerades under natten och fredagen mellan de två P4-kanalerna i regionen.

Orust splittrat mellan Radio Göteborg och Radio Väst

En kontakt mellan Orust kommun och SR Göteborg, som är Orusts lokala P4-kanal, etablerades tidigt under natten. Orust befinner sig i ett medialt mellanläge, där befolkningen på södra ön till största delen läser Göteborgs-Posten och befolkningen i den norra delen läser Bohuslänningen. På radiofronten är det lika splittrat med lyssnare till P4 Radio Göteborg i söder och Radio Väst i norr. På norra Orust kan det ibland vara svårt att få in "deras" lokala kanal Radio Göteborg. De båda radiostationerna försöker därför att samarbeta så gott det går.

Radio Göteborgs redaktionschef Susanne Spicar blev väckt strax efter 23.30 och förstod att det gällde att börja sända så fort som möjligt.

– Det var precis enligt boken, sändningsledningen fick larmet från SOS Alarm i Göteborg och de/sändningsledningen/väckte mig helt enkelt. Då var informationen knapphändig. Jag tänkte att vi måste börja sända direkt – det var inget snack – men jag hade först svårt att komma tillbaka till SOS Alarm för att få veta hur allvarligt det var. SOS Alarm ville vänta med att ge mig numret till Tonny Karlsson tills det att ledningsstaben var upprättad, men jag hittade numret till räddningstjänsten på hemsidan och kom fram på det, säger Susanne Spicar.

Susanne Spicar ringde sedan in de personer som hon behövde. Så här efteråt understryker hon att det är viktigt att det finns ett krismedvetande på ett medieföretag som Sveriges Radio.

– När det är sådana här skärningsområden är det nödvändigt att det finns ett krismedvetande som är likartat på de olika stationerna, säger Susanne Spicar.

Kanalchefen på Radio Väst, Hans Andersson, fick inte larmet av sändningsledningen, utan först vid 24.00 av en medarbetare på Ekot som tidigare hade arbetat på Radio Väst. Samarbetet med Radio Göteborg upplevde han som gott.

– Vi fattade att det skulle bli stort direkt. Sedan ringde Sveriges Radio Göteborg mig efter 01.00 någon gång och de hade då en reporter och en tekniker på plats, säger Hans Andersson.

Radio Göteborg sände från Orust hela natten istället för att sända den sedvanliga P4 riksnatradion. Systerstationen i norr var inte sen att haka på:

– Eftersom Radio Göteborg skulle sända under hela natten bestämde jag att även vi skulle göra det. Så vi tappade av Radio Göteborg, säger Hans Andersson

Hans Andersson, som egentligen hade semester, ringde sedan nyhetschefen för att få veta vilka som var i tjänst och fick sedan snabbt ihop personal och stuvade om i tablån.

– Vi hade en sommarvikarie som bodde i Henån och lät en reporter till och en tekniker åka dit för att stötta upp Radio Göteborg, säger Hans Andersson.

De två stationerna samarbetade och bytte inslag med varandra under hela fredagen. Hans Andersson dirigerade om SR Västs "Sommarpatrullen" från norra Bohuslän

till Orust för tre timmars extra nyhetssändning mellan klockan 12.00–15.00 på fredagen. Kortnyheterna (lokala nyheter på varje halvslag mellan kl. 06.00–18.00) dominerades dessutom av senaste nytt från Orust. Radio Västs redaktionschef Peter Sundblad höll tablån öppen:

– Det var väldigt mycket en servicemorgon. Vi såg till att hålla sändningarna öppna och inte låsa till med bandade program och så vidare. Sedan öppnade vi telefonerna efter 09.00, det visar sig att folk har ett väldigt stort behov av att prata av sig, säger Peter Sundblad.

Samarbetet med både Radio Göteborg och myndigheterna fungerade bra, tycker både Peter Sundblad och Hans Andersson, även om de fortfarande efterlyser att myndigheterna ska pumpa dem med ännu mer information i sådana här lägen:

– Erfarenhetsmässigt kan man säga att myndigheterna inte fattar vilken fantastisk kanal radion är, säger Peter Sundblad.

– Och att vi har det uppdraget som den beredskapskanal vi är. Därför ska myndigheterna vända sig till oss. Till viss del är vi partners vid katastroflägen, fyller Hans Andersson i.

– Men det är ett dilemma. Vi hamnar i mellanläge av att informera och att granska samtidigt, sammanfattar Peter Sundblad.

I stort sett är både Radio Väst och Radio Göteborg nöjda med den information som de fick av Orust kommun under krisen.

– Frågan är vad som skulle ha hänt om det hade pågått ett par dagar till. Det kändes som att räddningsledaren gjorde allt själv, säger Susanne Spicar.

– Framför allt räddningsledaren Tonny var ju otroligt tillgänglig. Det var mycket, mycket bra, säger Susanne Spicar på Radio Göteborg, men funderar samtidigt över vilken uthållighet Orust skulle haft om det blivit en längre händelse.

Ett stabsarbete med snabba beslutsvägar

Tonny Karlsson var under natten såväl räddningsledare (dock ej operativ) som ledare för det arbete som pågick vid räddningstjänststationen i Henån, där kommunens krisledning befann sig. Under natten mellan torsdagen den 2 augusti och fredagen den 3 augusti, kallades inte ytterligare personal in för att arbeta i kommunens krisledningsstab.

– Vi kände att vi hade situationen under kontroll. Visst var det mycket att göra under natten, men man kan inte heller vara för många. Jag upplevde att vi var tillräckligt många och vi hade också vetskapen om att vi hade kunnat kalla in fler om vi känt att det behövts, säger kommunalrådet Catharina Bråkenhielm.

Arbetet i staben delades upp så att Tonny Karlsson tog alla samtal som rörde frågor om avstängning av vägar, skadade fastigheter och akuta bedömningsfrågor. De frågor som handlade om politiska ställningstaganden eller frågor som innehöll en ekono-

Orust kommuns räddningschef Tommy Karlsson, tar emot ett av många telefonsamtal som kom till kommunen under ovärdrat.

misk aspekt bollades över till kommunalrådet Catharina Bråkenhielm att svara på. Det fanns dessutom en ständig dialog mellan Tonny Karlsson och Catharina Bråkenhielm under natten. Under det akuta händelseförloppet upplevde Tonny Karlsson inte att det var så många beslut som behövde fattas som kunde få ekonomiska konsekvenser. Tonny Karlsson hade dessutom i ett tidigt skede fattat beslut om att inga läns-pumpningar skulle utföras under natten. Förfrågningar om läns-pumpningar listades bara upp för att tas om hand om i tur och ordning under de kommande dagarna. Tonny Karlsson och Catharina Bråkenhielm är överens om att man i det akuta skedet inte har tid med att göra alltför många ekonomiska avvägningar, det handlar om att lösa situationen på bästa möjliga sätt. De administrativa bitarna får man ta i efterhand.

– Det gäller att agera snabbt, inte låta byråkratin vara i vägen, det viktiga är att lösa situationen. Man måste också lita på att alla kan sina jobb och gör korrekta bedömningar i sådana här lägen, säger Catharina Bråkenhielm.

Nya oväder skadade telenäten

På fredagsmorgonen försvann journalisterna och fotograferna ut på ön för att träffa drabbade personer och för att kunna ta bilder i dagsljus, men informationsarbetet lugnade inte ned sig för det. På förmiddagen fick brandstationen problem med sina telefoner. Ronny Svensson och hans medhjälpare fick gå ut med nya telefonnummer till allmänheten och till de reportrar som de lyckades komma i kontakt med. I och med problemen med telefonerna på brandstationen fattades beslut om att omgruppera informationscentralen till kommunhuset.

– I och med att vi delade på oss fick vi en mer strukturerad verksamhet, där jag mer kunde arbeta med medier och myndigheter som exempelvis polisen, säger Ronny Svensson.

Klockan 15.00 på fredagen hade kommunen en tredje presskonferens som Ronny Svensson och hans kollegor höll i.

Det kom många erbjudanden om hjälp med informationsarbetet till Orust kommun. Förutom Göran Ekstedt från region Västra Götaland så hörde Åsa Grip, informationschef vid Sundsvalls kommun, av sig och erbjöd hjälp. Sundsvall drabbades själva av stora översvämningar under föregående år. Även Räddningsverkets informationschef Greta Svensson, som befann sig i sitt sommarhus på Orust, hörde av sig och hälsade på under eftermiddagen.

Räddningschefen Tonny Karlsson bedömde på fredagseftermiddagen att man hade läget under kontroll och fattade därför beslut om att staben skulle avvecklas. Efter ett långt och hektiskt dygn åkte Tonny Karlsson hem vid 22-tiden på fredag kväll. Men inte långt efter det att han begett sig hem drog ett nytt regnoväder in över Orust, nu drabbades även södra Orust. Vid 00.30 natten mot lördagen larmades räddningsledaren på nytt av SOS Alarm. Vattenmassorna hotade ett villaområde i Svanvik och Svanesundskåren larmades till området. Tonny Karlsson begav sig också själv ut till platsen och även denna gång möttes han av stora vattenansamlingar på vägarna och beslutade att stänga av vägen. Marken som inte på långa vägar hunnit suga upp gårdagens kraftiga regnande klarade inte mera regn och konsekvensen blev nya översvämningar.

Efter att ha inspekterat villaområdet i Svanvik åkte Tonny Karlsson till räddningstjänstens huvudstation, brandstationen i Svanesund, och kontaktade på nytt polis och Vägverket för att få hjälp med avspärningar av vägar. Företrädare från polisen begav sig på nytt ut till Orust och denna gång kom även ansvariga från Vägverket ut till Svanesund. Tidigt under lördagen bestämdes att varje myndighet skulle svara för sin verksamhet. Det innebar att Vägverket helt och hållet tog ansvaret för att informera allmänheten om vilka vägar som var avstängda och vilka som var farbara. Polisen åtog sig uppgiften att omdirigera trafiken. Mitt uppe i allt slogs dessutom telefonnätet ut av åskan och det blev även svårt att ta sig ut på

mobiltelefonnätet. Tonny Karlsson bedömde dock inte att staben som jobbat under föregående natt behövde dras igång igen, utan beslöt att avvakta utvecklingen.

För kommunens informationsansvarige började lördagen med att Ronny Svensson upptäckte att det inte fanns någon tidning i lådan och att telefonerna var ur funktion. Två sms hade kommit under natten från webbmastern som befann sig på Tjörn, varav ett med texten "nu börjar det igen...". Webbmastern och räddningsledningen hade samrått om läget vid midnatt och ett par lägesrapporter hade lagts ut på hemsidan. Ronny Svensson åkte då återigen till brandstationen, denna gång i Svanesund, där det fanns några fungerande mobiltelefoner. Egentligen hade han hoppats på att kunna ta ledigt under helgen och låta jourhavande på brandstationen ta över, men informationstrycket var för stort. Ronny Svensson och räddningsledningen kom snabbt överens om att han skulle stanna och delta i arbetet även under lördagen. Informationsarbetet på lördagen rusade sedan på i samma takt som under fredagen, med den skillnaden att det inte behövde hållas någon presskonferens. Även på lördagen erbjöds hjälp av Göran Ekstedt och Greta Svensson, men eftersom de inte drog igång en upplysningscentral på lördagen bedömde de att de skulle klara sig med den personal de hade.

– Lördagen var väl lika dramatisk egentligen. Det var då rasrisken var som störst på ett par ställen jämfört med fredagen. Men vi var mer synkade och hänvisade hela tiden till Vägverkets information angående vägvästängningar, minns Ronny Svensson.

Vid 14-tiden på lördagen kom telefonförbindelserna tillbaka, men då upptäcktes istället att kommunens växel inte fungerade. Det visade sig vara ett stort telefel. Det blev ett problem som fick hanteras på måndagsmorgonen. Teleproblemen drabbade även Tjörn på lördag förmiddag. Den webbmaster som suttit på Tjörn och arbetat begav sig då istället till räddningsstationen i Stenungsund och kopplade därifrån upp sig mot Orusts hemsida. Sedan sköttes omvärldsbevakningen och uppdateringarna av hemsidan därifrån. Även under lördagen fanns en bandvagn i beredskap, tillfälligt utrustad för att kunna användas som ambulans. Annars var ledningsarbetet under lördagen lugnare, det största problemet var telenätet som inte fungerade.

Många informationslämnare krävde bra faktakoll

Många hörde av sig till kommunen både för att lämna och för att få information. Över huvud taget hade informationsansvarige Ronny Svensson och hans medarbetare mycket direktkontakt med både åretruntboende och sommargäster som hörde av sig under helgen. På så sätt kunde de pussla ihop en god bild av situationen:

– I det här läget är det väl rätt att använda sig av uttrycket "många bäckar små...", säger Ronny Svensson och tillägger:

– Sen kom det ju ett par "whackosamtal" också. Det var bara ett par stycken av alla dem som ringde men det var viktigt att dubbelkolla alla uppgifter. Man kan säga att

omvärldsbevakning ibland kommer till en. Jag fick ett par e-postmeddelanden av folk som undrade över olika saker som inte stämde.

Under det värsta informationskaoset kände Ronny Svensson att det var viktigt att bli avlastad med vissa uppgifter.

– Det var bra att ha två webbmastrar, en på Tjörn och en här, så kunde jag koncentrera mig på medierna och lämna webben till webbmastrarna.

En av webbmastrarna fick rollen att följa vad som rapporterades om händelsen i medierna. På så sätt upptäckte de ganska snart att några medier hade en skev bild över hur mycket av Orust som egentligen var drabbad.

– Då la vi snabbt ut en karta på vår webb under dagen, för att visa att inte hela ön var drabbad.

SMHI har ingen mätstation i ovädersområdet och regnet var mycket lokalt, så förutom att lägga ut kartor över drabbade områden fanns också regnmätvärden och bilder från ortsbefolkningen utlagda på hemsidan.

– Vi bad folk att skicka in både bilder och egna vattenrapporter och det var det många som gjorde. På så sätt kunde vi få information om läget.

– Enligt vissa privata mätningar föll det 140 mm regn på två dagar. Som jämförelse uppmätte SMHI 70 mm på en timme.

Ett par gånger upptäcktes inaktuell information på text-tv.

– Webbmastern ringde från Stenungsund och sa att nu får ni ringa text-tv för vägarna är betydligt öppnare än vad som anges där. Så jag ringde text-tv och de uppdaterade snabbt informationen. Man kan ju tycka att om de är snabba på att lägga ut information borde de se till att följa upp informationen också, men så var det inte.

– Det var dock aldrig några problem att få tag på text-tv och få dem att uppdatera informationen säger Ronny Svensson.

Höga krav på uppdatering och samordning

Trots att Orust är en liten kommun med mycket nära samarbete mellan förvaltningarna under översvämningarna, så hade Ronny Svensson velat ha ännu mer samordning, både mellan förvaltningarna och andra myndigheter. Det var svårt att hålla ihop en upplysningscentral när allt gick så fort.

– Det var inte lätt att sitta här och inte förstå hur allvarligt det var. Jag hade velat ha en rapportör som följt med räddningstjänsten. I alla fall när scenariot är så snabbt som här. Under översvämningarna i Arvika (hösten 2000) var ju förloppet långsamt och de hann informera i god tid, men här hade vi ingen tid alls, säger Ronny Svensson.

Det snabba förloppet krävde ett hårt arbete för att se till att bilden av händelsen, via nätet och medierna, stämde överens med verkligheten.

– Det var vissa vägvästängningar som missuppfattades och kritik kom för att man inte talade om vilka vägar man kunde använda, minns räddningsledaren Tonny Karlsson.

Ett sätt att avhjälpa missförstånden angående vägvästängningar var att se till att alla som arbetade med händelsen hade exakt samma typ av kartor. På så sätt var det enkelt att beskriva läget på olika ställen mer exakt. Ronny Svensson upplevde som informatör att det i många lägen kunde vara knivigt att svara på journalisternas kontrollfrågor, särskilt inledningsvis:

– Vad säger man när de frågar "Har ni läget under kontroll?" och jag vet att det har varit både drunksningstillbud och bränder? Det är svårt, säger Ronny Svensson.

Mycket av den information som Orust kommun gick ut med kom från andra myndigheter, särskilt Vägverket. Det innebar att kommunen ständigt fick hålla ett vakande öga över den information som andra gick ut med. Ronny Svensson var i kontakt med Vägverket flera gånger, särskilt under lördagen. Resultatet blev bra och samordnad information.

– Vi länkade från vår hemsida till Vägverkets och deras kartor på hemsidan på lördagen. Senare fick jag e-post som undrade varför inte kartorna på www.orust.se och www.vagverket.se överensstämde. Då fick jag ringa till Vägverket och samordna informationen igen, säger Ronny Svensson.

Under den första natten och dagen hade Orusts hemsida 66 000 sidhämtningar (88 000 för hela helgen), jämfört med 130 000 sidhämtningar som är normalt under en hel månad. På grund av den höga trafiken gick sidan ner under ett par tillfällen på fredagsförmiddagen. Andra som Orust kommun samordnade information med var kollektivtrafiken, som löpande kom med information som kommunen vidareförmedlade.

– Vi hänvisade hela tiden till dem så att inte vi tog på oss någon annans informationsansvar, påpekar Ronny Svensson.

Flera medieföretag tog information från Orusts hemsida, vilket gjorde det extra viktigt att hålla uppgifterna aktuella. Susanne Spicar på Radio Göteborg minns att även de fick vara uppmärksamma på uppdateringarna.

– De var väldigt snabba att ändra sin information på hemsidan. På vår hemsida hade vi fel telefonnummer ett tag. Då ringde det någon och undrade vilket som gällde, säger Susanne Spicar.

En sak som länsstyrelsen hörde av sig och tipsade om var att bättre datera pressmeddelandena med tidsangivelser så att förloppet kunde följas bättre.

Eftersom det inte kom mer regn blev söndagen lugn. Det fanns dock en informationscentral öppen vid brandstationen i Svanesund mellan 09.00–15.00 dit allmänheten kunde ringa. Måndagen den 5 augusti hölls ett möte med ansvariga från de olika förvaltningarna inom kommunen för att informera om läget och de åtgärder som vidtagits från kommunens sida. Ett antal mobilnummer som allmänheten kunde

Flertalet vägar spolades bort vid översvämningarna, vilket resulterade i skadade ledningar.

ringa för att nå sin kommun, under tiden som växeln var ur funktion, lades ut på hemsidan och kommunicerades även via media. Vid 12-tiden på måndagen var felet i kommunens växel åtgärdat. Ytterligare ett informationsmöte hölls då med förvaltningsföreträdare om läget och helgens händelser. En avslutande presskonferens hölls klockan 15.00 på måndagen den 5 augusti. Den handlade uteslutande om ersättningsfrågor. Kommunen gick sedan sakta men säkert tillbaka till sin ordinarie verksamhet.

Samverkan med externa aktörer

Under den första natten fanns ett stort behov av att snabbt komma i kontakt med flera externa aktörer som SOS Alarm, polisen, Region Västra Götaland, SMHI, Vägverket och Sveriges Radio. För räddningsledaren och för Orust kommun underlättades detta arbete av att flertalet av de externa parterna själva tog kontakt med kommunen. Att många kontaktade Tonny Karlsson själva var troligtvis en följd av den stora massmediala uppmärksamheten som Orust fick med en gång samt att medierna gick ut med att det var "katastroflarm" på Orust. Beredskapsenheten inom Västra

Götalandsregionen gick i stab på SOS Alarm Göteborg under natten. De kontaktade Tonny Karlsson och meddelade detta. Grannkommunerna Tjörn och Uddevalla lades i beredskap. Samarbetet med polisen fungerade mycket bra, de kom ut till Orust under natten till fredagen den 2 augusti men även under natten till lördagen den 3 augusti och satt i stab tillsammans med räddningstjänstens personal. SOS Alarm hjälpte också till med att förmedla en del kontakter under natten den 2 augusti.

Även om Tonny Karlsson, Ronny Svensson och Catharina Bråkenhielm upplever att kontakten med de externa aktörerna fungerade mycket bra under händelsen fanns sådant som kunde ha fungerat ännu bättre. Såväl Vägverket som länsstyrelsen hörde av sig under natten till fredagen. Länsstyrelsen ställde frågan om det fanns behov av förstärkning och Vägverket meddelade att de bildat en stab och satt i Vänersborg. Tonny Karlsson har i efterhand reflekterat över att det förmodligen hade varit lättare att hålla kontakten med dessa parter om de kommit ut till Orust och suttit vid sidan av kommunens krisledning.

– Det vore bra om de kunde komma ut och sätta sig, om inte i staben så åtminstone finnas där och tala om vad de skulle kunna hjälpa till med. Det är svårt att hinna tänka efter vad man egentligen behöver avlastning med, säger Tonny Karlsson

Detta är kanske speciellt viktigt för små kommuner som har mindre resurser. Tonny Karlsson anser att även Vägverket borde ha skickat ut en samverkande part till krisledningen på Orust.

– Det skulle förmodligen ha förbättrat samarbetet under den första natten om någon ansvarig från Vägverket hade kommit ut till Orust under natten till fredagen, säger Tonny Karlsson.

Tonny Karlsson upplever också att samarbetet med Vägverket förbättrades avsevärt under dag två då jourhavande vid Vägverket kom ut till Orust och fanns där under natten. Även Lars Hellström, vägingenjör och väghållningsansvarig för Fyrbodal (Fyrstad, Bohuslän och Dalsland), vid Vägverket uppger att han hade problem att komma i kontakt med Tonny Karlsson och kommunens krisledning under fredagen. En orsak till att parterna upplever att det var svårt att komma i kontakt och hålla kontakten beror troligen på problem med såväl det ordinarie telenätet som mobiltelefonnätet under denna tidsperiod på Orust. Lars Hellström säger också att orsaken till att Vägverket inte skickade ut någon samverkande part till Orust under fredagen berodde på att Vägverket inte upplevde att det fanns önskemål eller begäran om detta från kommunens krisledning.

Flera förberedelser innan regnet slog till

I efterhand känner räddningschefen Tonny Karlsson, informationsansvarige Ronny Svensson och kommunalrådet Catharina Bråkenhielm att de var väl förberedda inom kommunen. De har haft övningar med olika scenarier med jämna mellanrum inom

kommunen. Vattenproblem och översvämningar har de dock inte haft övningar kring.

– Vi bor ju på en ö, omringade av vatten. Att det skulle bli översvämning på grund av regn har inte funnits med i tankarna. När det regnar på en ö räknar man ju med att det rinner av säger räddningschefen, som efter händelsen fått ännu ett scenario att öva med.

Räddningschefen Tonny Karlsson och informationsansvarige Ronny Svensson hade precis före händelsen avslutat en revidering av kommunens informations- och ledningsplan, så mycket av det fanns färskt i minnet. De har under de senaste åren också gått ett antal kurser för att förbättra sin förmåga vid den här typen av situationer, bland annat flera utbildningar i informationsberedskap i Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) regi (den del av SPF som nu ingår i Krisberedskapsmyndighetens sektion för Kriskommunikation).

– Vi hade särskilt tränat ledningsgruppen i information, berättar Tonny Karlsson.

En assistent vid bygg- och miljöenheten hade också precis gått en kurs i stabsmetodik hos Länsstyrelsen i Västra Götaland, vilket kom väl till pass under fredagen då hon var en av dem som bemannade upplysningscentralen. Utöver det hade Ronny Svensson tagit tillfället i akt att medvetandegöra kommunpersonalen om deras olika roller i händelse av kris vid en teambuildingdag för kommunens personal.

Något som kommunalrådet Catharina Bråkenhielm lyfter fram är att de inom kommunen under den senaste mandatperioden jobbat mycket med att ta bort gränser mellan politiker och tjänstemän och mellan förvaltningarna, att arbeta som ett team i en kommun.

– Det kändes att man hade nytta av det under händelsen, att vi kände varandra bättre och var mer vana att arbeta tillsammans, säger Catharina Bråkenhielm.

Arbetet i efterhand

För räddningschefen Tonny Karlssons del har tyngdpunkten i arbetet efteråt legat främst i det administrativa arbetet. Det tar tid att sammanfatta händelsen, dokumentera och reda ut vissa saker. Det har också varit många myndigheter och organisationer som velat ha information om det inträffade. Flera veckor efter ovädet kom fortfarande många telefonsamtal till kommunen både från drabbade personer och medier om bland annat ersättningsfrågor, vilket blev en extra arbetsbelastning för kommunen som helhet.

– Sedan är det den ekonomiska biten som vi har att hantera så här i efterhand. Vi försöker hjälpa alla dem som blivit drabbade genom att förhandla med försäkringsbolagen. Vi har också kallat till ett informationsmöte för alla dem som blivit drabbade av översvämningarna, berättar kommunalrådet.

Orust kommun har också sett till att ha information om ersättningsfrågor på

webben och även i det hushållsutskick som kommunen regelbundet brukar göra. Kommunalrådet Catharina Bråkenhielm har också varit i kontakt med Näringsdepartementet och diskussioner om ersättning till kommunen har förts med Björn Rosengren.

– Det känns lite märkligt att när det var översvämningar i Tjeckien så gick regeringen ut direkt och lovade stödja med 5 miljoner kronor, men när en svensk kommun drabbas av översvämningar och står där med en nota på 31 miljoner kronor erbjuds inte någon hjälp från regeringen, säger Catharina Bråkenhielm.

Kommunalrådet anser att det borde finnas en bättre beredskap för sådana händelser och att det måste finnas hjälp att få för drabbade kommuner.

Kommunens fortsatta arbete och erfarenheter av händelsen

Efter en händelse som denna har man som kommun naturligtvis en hel del erfarenheter att ta tillvara på och arbeta vidare med såväl internt som externt gentemot andra aktörer. Även om Orust kommun känner att de klarade av att hantera situationen på ett tillfredställande sätt finns det alltid utrymme för förändringar och förbättringar.

Inom kommunen kommer man att se över rutinerna för att arbeta i stab, både inom räddningstjänsten och övriga förvaltningar. Tonny Karlsson har också begärt att få in utvärderingar från förvaltningarna, främst socialförvaltningens äldreomsorg, för att se hur de tycker att arbetet fungerade och om man behöver vidta några förändringar för att det ska fungera bättre i fortsättningen.

– Vi behöver också göra i ordning en "beredskapslåda" med lite olika saker som radio, telefoner, sladdar och andra i förväg förberedda saker, sådant som man vet att man kommer att behöva när man hamnar i en liknande situation och behöver arbeta i stab, säger Tonny Karlsson

En annan erfarenhet är att man behöver en mer ändamålsenlig lokal i kommunhuset som är förberedd med kommunikationsmöjligheter så att allt är klart och förberett för att kunna utgöra en stabsarbetsplats, ett arbete som redan påbörjats inom kommunen. Arbetet med revideringen av kommunens krislednings- och informationsplan kommer nu också att ta i beaktande de erfarenheter som de fått under hanteringen av åsk- och regnovädret. Kommunen kommer också att fortsätta öva kontinuerligt. Efter valet kommer det att behövas övningar och utbildning för eventuellt nya politiker. Catharina Bråkenhielm menar också att de i fortsättningen behöver tänka på att ta in ansvariga politiker i ett ännu tidigare skede. I det här fallet kom Catharina Bråkenhielm in lite senare än de andra när arbetet redan var i full gång.

Dokumentationen var något som till en början var bristfällig. De var för få för att någon skulle kunna avdelas för att sköta detta. De personer som normalt finns avdelade för att göra detta i krisledningsorganisationen var på semester. En erfaren-

het kommunen gjort är att det är viktigt att kunna avdela någon med ett särskilt ansvar för dokumentationen, det underlättar både under och efter händelsen.

När det gäller de externa kontakterna och erfarenheterna från arbetet med dessa är det några saker som kunde ha fungerat bättre, även om kommunföreträdarna i stort tycker att det fungerade bra. Tonny Karlsson nämner att det hade varit bra om Vägverket hade kommit ut till Orust även under den första natten. Då hade förmodligen samverkan fungerat bättre från start. Tonny Karlsson och Catharina Bråkenhielm säger också att de skulle ha uppskattat om länsstyrelsen hade kommit ut till platsen och på ett annat sätt kunnat se vad det är man som drabbad kommun behöver hjälp med vid den här typen av situationer. Catharina Bråkenhielm menar också att det skulle kunna finnas en roll för länsstyrelsen i efterarbetet gentemot små kommuner som Orust.

– Det skulle vara bra om man kunde få stöd i att hantera de tunga administrativa bitarna i efterhand. Det vore kanske något som länsstyrelsen eller motsvarande experter utifrån skulle kunna hjälpa till med. Det är svårt för en liten kommun att kunna hantera alla frågor och anspråk som dyker upp i efterhand, säger Catharina Bråkenhielm.

På frågan om vad de som kommun har lärt sig av händelsen och vad de skulle rekommendera andra att tänka på så finns det vissa saker som direkt kommer upp.

– Det är viktigt att se till att man har en väl förberedd och väl övad organisation och genomarbetade planer. Sedan tycker jag att vi har lärt oss hur viktigt det är att arbeta med informationsfrågorna, att snabbt komma ut med information och att hantera media, säger Tonny Karlsson.

– Att arbeta med samarbetsfrågor är alltid viktigt men inte minst i sådana här lägen så har man nytta av att kunna arbeta bra ihop, säger Catharina Bråkenhielm.

– Under händelsen var det var många anställda som var villiga att hjälpa till. Det är många vardagshjältar i detta, som till exempel de som kom in med mackor mitt i natten, säger Ronny Svensson.

En av de saker som Ronny Svensson tänker se till att lösa på ett bättre sätt framöver är att utse någon som kan skicka hem honom för att vila. Det kan vara svårt att göra sådana bedömningar själv när telefonerna inte slutar att ringa.

– Det ringde en reporter från TT på fredagseftermiddagen och som då var inne på sitt andra pass efter att ha varit ledig och sa "ska du aldrig gå hem?" Då var jag igång på adrenalin och det var svårt att lägga av, säger Ronny Svensson.

Kommunalrådet ser även positiva effekter av ovädret och kommunens intensiva arbete.

– Som kommun tycker jag att vi har vi lärt oss att vi klarade det. Vi kan hantera denna typ av situationer trots att vi är en liten kommun med begränsade resurser. Vi kom snabbt igång och alla deltog och gjorde sin del av jobbet. Det tycker jag är en positiv effekt av den här händelsen, säger Catharina Bråkenhielm

Översvämningarna på västra Orust blev omfattande.

"Det liknar ett katastrofområde"

När räddningsledare Tonny Karlsson först ringde SOS Alarm på torsdagskvällen uppmanades han att beskriva situationen för att de skulle få en bild av hur stort larmet var.

– "Det liknar ett katastrofområde", svarade Tonny Karlsson.

I medierna förvandlades denna beskrivning sekunderna senare till att "Orust är ett katastrofområde". "Katastroflarmet" var något som medierna tidigt fokuserade på. Efter 01-tiden på natten den 2 augusti fick räddningstjänsten tona ner larmet och tala om för pressen att det inte var ett katastrofläge. Kommunalrådet Catharina Bråkenhielm tycker att det hela blev lite överdrivet:

– För att få ut information var det bra med ett stort mediapådrag men jag upplever det som ett överdrivet intresse som har hållit i sig länge efter, funderar Catharina Bråkenhielm som är lite orolig för att turistnäringen tog skada.

– Massmedia förstörde händelsen. Det var ingen katastrof! Folk skulle inte ha varnats för att komma till Orust, utan bara för att åka till vissa delar. Det drabbade turistnäringen då ingen kom till Orust efter att ha läst tidningar och lyssnat på radio. Man bör tänka på ordvalet när man går ut i media för att ge en rätt bild av händelsen, påpekar kommunalrådet Bråkenhielm.

Trots kommunalrådets kritik tycker räddningsledaren Tonny Karlsson inte att mediepådraget var överdrivet eftersom det viktigaste ändå var mediernas hjälp med att få ut information. Tonny Karlsson håller också med om den bild som pressen förmedlade om läget, och anser inte att den var överdriven. Catharina Bråkenhielm upplever att förtroendet för kommunen kan ha stärkts efter händelserna i början av augusti 2002.

– Många vänder sig med förtroende till kommunen för att få hjälp, råd och stöd. Det har också kommit många tacksamtal och det har varit mycket positiva kontakter med politikerna.

Länsstyrelsens ansvar och åtgärder under händelsen på Orust

På den regionala nivån har länsstyrelserna ett områdesansvar för allvarliga kriser i fred och för höjd beredskap. Länsstyrelsens arbete inom området civilt försvar är inriktat på att stärka samhället att möta svåra påfrestningar i form av allt från oväder till svåra olyckor. Länsstyrelsen ska enligt sin instruktion hålla sig underrättad om händelseutvecklingen vid sådana situationer och verka för att nödvändig samverkan kan åstadkommas. Länsstyrelsen arbetar också för att ge kommunerna en god service i sitt arbete med robusthet i den fysiska planeringen samt förberedelse och planering för att kunna hantera extraordinära händelser.

Vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län finns en funktion med vakthavande tjänsteman (VT). Denna har primärt tillkommit för att kunna ta emot larm om utsläpp från en kärnteknisk anläggning eller för att kunna förbereda åtgärder för ett övertagande av ansvaret för kommunal räddningstjänst vid omfattande räddningsinsatser. Uppdraget löper veckovis mellan ett antal tjänstemän på enheten för civil beredskap. För alarmeringen finns ett avtal med SOS Alarm som larmar utifrån vissa överenskomna kriterier. VT blir också kontaktad och informerad i ärenden som inte direkt är betingade av ingripanden enligt räddningstjänstlagen, som t.ex. snöoväder, omfattande ström- och teleavbrott, översvämningar och vissa miljöärenden.

Vakthavande tjänstemans åtgärder under tiden 2–4 augusti 2002

Den 2 augusti vid 01-tiden larmades VT av SOS-centralen i Göteborg. SOS Alarm meddelade att Orust hade drabbats av ett åsk- och regnoväder som givit mycket stora regnmängder med stora översvämningar på västra Orust som följd. SOS meddelade också att flertalet vägar på Orust var oframkomliga på grund av översvämningarna samt att kommunen hade upprättat en krisledningsstab på räddningstjänststationen i Henån. VT informerades även om att regionen (hälso- och sjukvården i Västra Götaland) hade upprättat sin krisledningsorganisation. VT försökte först komma i kontakt med Orust kommuns krisledning, men utan framgång. VT kontaktade därefter försvarsdirektören i Västra Götaland och militärdistrikt Syd för att orientera dem om situationen. Kontakt togs även med länspolisen och Vägverket för att inhämta mer information om läget. Först vid 02-tiden fick VT kontakt med Orust kommuns krisledning och Tonny Karlsson, som då bara kunde bekräfta den information VT redan hade om läget. VT ställde även frågan om det fanns behov av förstärkning, men fick till svar av räddningsledaren Tonny Karlsson att han inte kunde se något behov i det läget, men att situationen möjligen kunde komma att utveckla sig på så sätt att behov av förstärkning skulle uppstå. Efter att ha varit i kontakt med Orust kommun kontaktade VT återigen SOS Alarm för att orientera sig om läget i övriga delar av regionen som också drabbats av åsk- och regnovädret. På övriga platser var det dock inte lika dramatiskt som på Orust. På

fredagsmorgonen tog VT åter kontakt med kommunens krisledning för att informera sig om läget, VT fick då till svar att det inte var några förändringar, det stora problemet var fortfarande vägarna och framkomligheten.

På förmiddagen den 2 augusti kontaktades länsstyrelsen av Statens räddningsverk som meddelade att de skulle sända en observatör till Orust för att inhämta underlag för uppföljning och utvärdering av genomförda räddningstjänstinsatser. Länsstyrelsen beslutade då att även de sända en observatör till Orust för att inhämta information om händelsen. Länsledningen informerades kontinuerligt om läget av tjänstgörande försvarsdirektör.

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns reflektioner

Eftersom räddningstjänstinsatsen i kommunens samlade handlande var av förhållandevis begränsad omfattning och således inte kunde betraktas som omfattande i räddningstjänstlagstiftningens mening, har Länsstyrelsen i Västra Götalands läns reflektioner över eget agerande koncentrerats på det som inte var räddningstjänst. Länsstyrelsen bedömer att händelsen kan ses som en extraordinär/svår påfrestning för Orust kommun.

Länsstyrelserna har sedan den 1 juli ett utvidgat områdesansvar för fredstida krishantering på den regionala nivån. Med anledning av detta har Länsstyrelsen i Västra Götalands län reflekterat kring vad det skulle kunna innebära vid exempelvis översvämningar som den som drabbade Orust. Länsstyrelsens roll skulle kunna vara att agera som en samordnare av resurser. Med den regionala risk- och sårbarhetsanalysen som grund, är det möjligt att få fram ett antal typhändelser i länet. Mot dessa typhändelser skulle statliga, kommunala och andra organisationer på förhand kunna komma överens om ett antal gemensamt sammansatta resurspaket; t.ex. stöd till beslutsfattare, analys, informationshantering, samband, logistik, underhåll och expertstöd som kan ställas till förfogande. Länsstyrelsen skulle kunna erbjuda drabbade kommuner lämpliga resurspaket ur denna "resurslåda". Det är också möjligt för parterna att komma överens (teckna ett avtal) om att länsstyrelsen i händelse av resursbrist, avgör vem som ska få disponera begärd resurs.

Funktionen VT har tillkommit för räddningstjänständamål. I och med den förändring som nu sker i krishanteringssystemet, ändringar i planeringssystemet och länsstyrelsens och kommunens vidgade områdesansvar, inställer sig frågan för Länsstyrelsen i Västra Götalands läns del, vad uppgiften består i och hur den ska lösas inom ramen för ett förändrat krishanteringssystem. Länsstyrelsen ser ett behov av att vidareutbilda sina vakthavande tjänstemän i de delar som inte är räddningstjänst. Vidare bör myndigheten utbilda samverkanspersoner, som ska vara beredda att bege sig till drabbad kommun för att där vara länsstyrelsens, i dess egenskap av områdes-samordnare, förlängda arm och stödja och avlasta kommunen i dess arbete.

Sammanfattning och slutsatser

Ovädret som drabbade Orust i början av augusti 2002 kom att få stora konsekvenser för de boende på Orust och för Orust kommun. När larm från SOS Alarm och samtal från många boende på Orust började strömma in till räddningstjänsten insåg räddningschef Tonny Karlsson att det skulle komma att krävas stora insatser från kommunens sida för att kunna hantera händelsen på bästa möjliga sätt.

Kommunens krisledning kom snabbt igång med informationsarbetet gentemot allmänheten, vilket kom att bli en avgörande faktor då efterfrågan på information kom att bli stor. På informationssidan kände de ansvariga sig väl förberedda inom kommunen. De hade särskilt tränat ledningen i informationshantering och det fanns också de som nyligen gått kurser inom området. Dessutom hade de inom kommunen nyligen reviderat sin informations- och krisledningsplan. Informationsarbetet visade också vikten av ett bra och i förväg upparbetat kontaktnät. Kommunen fick erbjudanden om stöd från flera håll och tog även in hjälp utifrån. Kommunen använde sig också av mediernas stora intresse för händelsen för att nå ut med information till allmänheten. Kommunen valde att vara generösa mot medierna, att inte se dem som en belastning utan som en tillgång som kunde underlätta det externa informationsarbetet. Från kommunens sida arbetade man mycket med att samordna sin information med den information som andra aktörer gick ut med. Detta skedde delvis via den omvärldsbevakning som kommunen bedrev, och delvis via den kontakt kommunen hade med exempelvis polis, SMHI och Vägverket. Kommunen såg också till att arbeta med intern information, bland annat via kommunens intranät, för att hålla den egna personalen informerad om läget i kommunen

Något som underlättade situationen för kommunens krisledning var att de flesta av de externa aktörer som de hade behov av att komma i kontakt med själva kontaktade kommunen i många fall. Detta antingen till följd av att de hade blivit kontaktade av SOS Alarm eller av att de fått höra på radio om ovädret och då bestämt sig för att ta kontakt med kommunen. De som hörde av sig för att erbjuda sin hjälp hade dock behövt komma med mer konkreta erbjudanden, anser kommunföreträdarna. För den som befinner sig mitt uppe i händelserna kan det vara svårt att hinna tänka efter vad det är man behöver ha hjälp och avlastning med. Det kan därför vara viktigt att de som i ett sådant läge tar kontakt och erbjuder hjälp talar om vad det är man har möjlighet att ställa upp med. Det kan ofta vara lättare att ta ställning till ett konkret erbjudande om hjälp än att själv formulera ett behov när läget är pressat. Från kommunens sida hade man gärna sett att samverkansparter från externa aktörer i större utsträckning kommit ut till platsen för att underlätta kontakten och utgöra ett stöd i kommunens arbete.

Kommunen lyfter även fram vikten av att kontinuerligt arbeta med övningar och utbildning för att skapa kunskap och rutin för dem som kan komma att arbeta i

denna typ av situationer. Det är också viktigt att ha planer som inte bara är väl genomarbetade, utan kanske än viktigare väl genomgångna av samtliga som ingår i krisledningsorganisationen. Räddningschefen Tonny Karlsson och informationsansvarige Ronny Svensson uppger att de hade stor nytta av att ha planerna i bakhuvudet tack vare den nyss genomgångna revideringen.

Något som också visade sig vara positivt för Orust kommun var att man under den gångna mandatperioden har arbetat mycket med att ta bort gränserna mellan förvaltningarna och mellan tjänstemän och politiker, för att bli bättre på att arbeta tillsammans. Detta har resulterat i att de känner varandra bättre, vilket de hade nytta av inte minst vid denna situation. Dokumentationen är ett område där man från kommunens sida har sett ett förbättringsutrymme, inte minst för att underlätta det administrativa arbetet i efterhand.

En annan fråga som kanske främst väcktes av externa parter, var avlösningen. Det kan vara viktigt att i ett tidigt skede tänka på vem som ska ta över eftersom förloppet kan dra ut på tiden. Som informationsansvarige Ronny Svensson påpekade kan det vara en god idé att utse någon som påminner en om att det är dags att kalla in sin ersättare och gå hem.

För länsstyrelsens del föranledde händelsen endast mindre åtgärder från den vakthavande tjänsteman (VT) som var i tjänst vid tillfället. Denna funktion (VT) är främst skapad för räddningstjänstsidan och eftersom Länsstyrelsen i Västra Götalands län bedömde kommunens räddningstjänstinsatser vara begränsade, sett till hanteringen av händelsen som helhet, så föranledde händelsen inte något större agerande från länsstyrelsens sida. Det länsstyrelsen gjorde var att VT hörde av sig till kommunen för att orientera sig om läget och fråga om det fanns behov av förstärkning. Länsstyrelsen har i efterhand sett ett behov av att vidareutbilda sina vakthavande tjänstemän för att kunna erbjuda kommunerna ett bredare stöd vid denna typ av situationer, i enlighet med sin vidgade roll i det nya krishanteringssystemet.

Sist men inte minst påpekade samtliga kommunföreträdare att det också är viktigt att tänka på "matbiten". Orust kommun såg tidigt till att ringa in den ansvarige för cafeterian för att ordna med mat till dem som skulle arbeta under natten. Det var också väldigt uppskattat av dem som kom utifrån.

Referenser

Skriftliga källor

Oväder över Orust 1–5 augusti 2002

Tonny Karlsson, 2002

Vägverkets dagbok 2–4 augusti, 2002

Länsstyrelsens VT dagbok 2–3 augusti, 2002

Uppföljning av räddningstjänstinsatserna på Orust 2–4 augusti, 2002

Statens räddningsverk, Jan-Erik Gustavsson

Intervjuer

Andersson, Hans

Kanalchef, Sveriges Radio Väst

Bråkenhielm, Catharina

Kommunalråd, Orust kommun

Hellström, Lars

Vägingenjör och väghållningsansvarig för Fyrbodal (Fyrstad, Bohuslän och Dalsland)

Karlsson, Tonny

Räddningschef, Orust kommun

Spicar, Susanne

Redaktionschef P4, Sveriges Radio Göteborg

Sundblad, Peter

Redaktionschef, Sveriges Radio Väst

Svensson, Ronny

Informationsansvarig, Orust kommun

Internet

<http://www.orust.se>

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599

101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00

Fax 08-593 710 01

[kbm@krisberedskaps
myndigheten.se](mailto:kbm@krisberedskapsmyndigheten.se)

[www.krisberedskaps
myndigheten.se](http://www.krisberedskapsmyndigheten.se)